

VÝROČÍ

František Weyr, právní filozof, státovědec a právník

Miloš Večeřa*

I.

Dne 29. června 2001 uplyne padesát let od smrti mnohostranného právního myslitele renezančního ducha, který se zásadním způsobem přičinil o rozkvět řady právních odvětví, státovědy, statistiky a zejména právní filozofie a teorie mezi dvěma světovými válkami. Vedle nepřehlédnutelného vědeckého odkazu tohoto „Platóna české právní filozofie“, jak ho vznešeně nazval jeho pražský současník, právník a právní filozof Vladislav Čermák,¹ nelze však opomenout i mnoha dalších Weyrových aktivit, mezi nimiž náleží ve vztahu k jeho pozdější alma mater zvláštní místo jeho velké zásluhy, spolu s prof. Karlem Englišem, na zřízení brněnské Masarykovy univerzity v roce 1919 a na vědeckém renomé návazně ustavené Právnické fakulty, jejímž řádným profesorem ústavního práva byl Weyr bezprostředně po jejím ustavení jmenován a zvolen jejím prvním děkanem (1919–1920).

Myšlenkovým a duchovním přínosem vtiskl prof. František Weyr brněnské Právnické fakultě v období mezi dvěma světovými válkami zcela osobitý charakter položením základů brněnské normativní právní školy, jejíž význam a věhlas překročily hranice republiky. I když se s Weyrovou normativní školou neztotožnili zdaleka všichni pedagogové brněnské Právnické fakulty, přispěla jeho normativní teorie ke zřetelnější právně teoretické a vědecké profilaci pedagogického sboru fakulty. Bez Weyrova charismatického vlivu by se brněnská právní fakulta nesporně nestala tou respektovanou prvorepublikovou Právnickou fakultou a řada jejích studentů by se bez vlivu Weyrovy fascinující osobnosti nikdy nezačala zajímat o právně teoretické úvahy a nestala se tak významnými právníky či právními teoretiky.²

II.

František Weyr pocházel z rodu věhlasných českých matematiků, i když jeho vědecká a pedagogická dráha nebyla tak přímočará a strmá jako u jeho otce Emila Weyra, který byl již ve svých 23 letech jmenován profesorem matematiky na Vysoké škole technické v Praze a ve věku 27 let se stal řádným profesorem matematiky na vídeňské univerzitě (1875), či u otce mladšího bratra Eduarda Weyra,³ který se stal mimořádným profesorem matematiky ve věku 24 let. Uznávaným matematikem byl i Weyrův dědeček František Weyr (1820–1889), středoškolský profesor matematiky. Za otce působení na univerzitě ve Vídni se František Weyr dne 25. dubna 1879 narodil jako nejstarší ze tří dětí (Jindřich /1880/ a Marie /1883/). Klidný rodinný život Františkův v kulturním vídeňském prostředí byl však vykořeněn předčasnou otcovou smrtí (1894) a matka se rozhodla řešit obtížnou situaci rodiny znovuprovádáním se za ředitele Akademického gymnázia v Praze matematika Jaroslava Sobičku, přítele jejího zemřelého manžela (1898). Rodina se po uzavření matčina sňatku přestěhovala z Vídně do Prahy a František, který ze škol znal dobře německy, ale hůře mluvil česky, se musel doučit českou mluvnici a pravopis. Po dostudování na pražském německém gymnáziu však Weyr studoval Právnickou fakultu již na české větvi Univerzity Karlo-Ferdinandovy. Potkal zde řadu velkých pedagogických a vědeckých osobností, např. Emanuela Tilsche, Antonína Randu, Emila Ottu, Jiřího Pražáka, Albína Bráfa, ale i T. G. Masaryka, jehož přednášky na Filozofické fakultě navštěvoval. Na studích potkal i své dva celoživotní přátele Karla Engliše a Františka Peroutku.

Po ukončení právního studia v roce 1903 se

* Doc. JUDr. et. PhDr. Miloš Večeřa, CSc., Katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ ČERMÁK, V.: O podstatě práva. Praha: Orbis, 1940, s. 10. Přes toto ocenění „objevitelského úsilí moravského myslitele“ však Čermák Weyra nikterak nešetřil a jeho normativní teorii podrobuje přísné vědecké kritice.

² V tomto smyslu na Weyra vzpomíná např. významný právní teoretik Ota Weinberger, představitel právního neoinstitucionalismu, a konstatuje, že by veškeré jeho vědecké hledání nebylo bez vlivu Františka Weyra možné. Viz např. WEINBERGER, O.: Za hlasem intelektuálního svědomí. Časopis pro právní vědu a praxi, 2000, roč. 8, č. 3, s. 276.

³ O jeho životě a díle poutavě vypráví monografie BEČVÁŘ, J. a kol.: Eduard Weyr (1852–1903). Praha: Prometheus, 1995. 221 s.

Weyr vrátil do rodné Vídně a pracoval zde jako úředník politické správy u vídeňského místodržitelství a na dalších úřadech. Usilovně v té době pracoval také na svém habilitačním spisu *Príspevky k teorii nucených svazků*, týkajícím se povahy veřejnoprávních korporací a dospěl zde mimo jiné k závěru o neudržitelnosti rozlišování mezi právem veřejným a soukromým. Po vytištění habilitační práce podal v březnu 1908 Weyr profesorskému sboru Právnické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze žádost o udělení *veniae legendi* (povolení k učitelské funkci) na této fakultě pro obor správního práva. V prosinci 1908 se pak konalo habilitační kolokvium i habilitační přednáška a obě části habilitačního řízení dopadly úspěšně. K potvrzení habilitačního usnesení fakulty vídeňským ministerstvem kultury a vyučování došlo v březnu 1909 a Weyr stál před nesnadným rozhodnutím zůstat ve Vídni a nebo se vrátit do tehdy provinční Prahy, k čemuž ho nutila skutečnost, že jeho docentura mu byla udělena s podmínkou, že se přestěhuje do Prahy. Weyr tehdy dostal na přímělu svého chráněnce nabídku místa koncipisty Zemské statistické kanceláře v Praze a když zjistil, že na vídeňském ministerstvu, kde začal pracovat, nemůže pro rok 1909 počítat s pracovním postupem, přijal nabídnuté místo v Praze, i když se s rodnou Vídň louchil s těžkým srdcem.

Weyrův druhý pobyt v Praze (1909–1912) byl sice oproti tomu prvnímu (1898–1903) kratší, ale pro budoucí vývoj jeho vědecké a zvláště pedagogické osobnosti byl velmi významný. Weyr tehdy pracoval souběžně na třech místech: v Zemské statistické kanceláři, na Právnické fakultě pražské univerzity jako habilitovaný soukromý docent a na Vysokém učení technickém v Praze jako docent suplující profesorské přednášky a zkoušky veřejného práva. Byl v té době velmi pracovně vytížen a proto jen poměrně málo literárně činný. Nezanedbával však literární spory a polemiky. Zvláště dramatické bylo jeho polemické střetnutí vyvolané Hoetzelovou kritikou jeho habilitačního spisu, která byla vlastně reakcí na dřívější Weyrovu kritiku Hoetzelovy práce v tomto habilitačním spisu. Spor se vystupňoval a přešel i do osobní oblasti a oba autoři se navzájem ignorovali. V této situaci, kdy se řada právních teoretiků i praktiků postavila na Hoetzelovu stranu, dostalo se Weyrovi nečekaně podpory z ciziny, když v roce 1911 vydal rakouský právník a právní filozof Hans Kelsen svůj habilitační spis *Hauptprobleme der Staatsrechtslehre*, v němž zastával v řadě sporných otázek tentýž názor jako Weyr. V létě 1912 došlo pak k osobnímu setkání Weyra a o dva roky mladšího Hansa Kelsena, které dalo základ nejen úzké vědecké spolupráci, ale i celoživotnímu osobnímu přátelství. V této tak pracovně vypjaté době bylo Weyrovi nabídnuto nově systemizované místo profesora na české technice v Brně. Weyr nabídnutou profesuru přijal, čímž byl existenčně zajištěn a získán definitivně pro Brno, kam

se pak koncem roku 1912 přestěhoval, když se krátce před tím šťastně oženil se slečnou Helenou Markesovou, učitelkou na měšťanské škole.

III.

Přednášky o právu ústavním a správním zahájil Weyr na brněnské technice v roce 1913. Vedle toho realizoval i specializovanější přednášky určené jen pro jednotlivé studijní obory, např. o právu občanském, obchodním, stavebním, patentním, vodním apod. Výklad těchto odbornějších právních otázek posluchačům bez základních právních znalostí však nebyl úkolem snadným a vědním. Weyr byl spokojen, že konečně dosáhl postavení vysokoškolského profesora, které od mládí považoval za svůj ideál. Přitahovala ho však spíše vědecká práce než jen řemeslná pedagogická práce. K formulování nového paradigmatu právního myšlení, o němž usiloval, mu brněnská technika nemohla poskytnout takové podmínky, jako později nově ustavená Právnická fakulta. Krátce po nástupu na brněnskou techniku vypukla 1. světová válka a Weyr byl povolán do armády. Brzy se ho však technice podařilo vyreklamovat zpět a Weyr se mohl intenzivně věnovat studiu a připravovat své vědecké práce.

Po skončení první světové války byl Weyr vtažen na krátkou dobu do politického života, když byl spolu s přítelem prof. Englišem vyslán výkonným výborem Československé národní demokracie do revolučního Národního shromáždění. V této souvislosti je třeba zvláště připomenout již zmíněnou Weyrovu a Englišovu významnou zásluhu na zřízení Masarykovy univerzity v Brně jako druhé české univerzity. Univerzita byla založena zákonem č. 50/1919 Sb., jehož návrh Weyr s Englišem společně zpracovali a pak předložili jako návrh skupiny poslanců. Revoluční Národní shromáždění přijalo tento zákon dne 28. 1. 1919 jako jeden z prvních zákonů tohoto zákonodárského sboru. Na návržně ustavené Právnické fakultě MU byli potom jmenováni řádnými profesory Karel Engliš, František Weyr, Jaroslav Kallab, Josef Vacek, Bohumil Baxa a mimořádným profesorem Rudolf Dominik. Jmenování profesori se ustavili ve sbory a zvolili akademické funkcionáře. Prvním děkanem⁴ Právnické fakulty byl zvolen František Weyr, který byl později zvolen i rektorem MU (1923–1924).

Během výkonu své poslancecké funkce v Národním shromáždění (1918–1920) se Weyr soustavně podílel na práci ústavního výboru a pléna. Pokud měl možnost účastnil se i schůzí národně demokratického stranického klubu, který byl bohatý na politicky vyhraněné osobnosti, jakými byly např. Karel Kramář, Alois Rašín, Adolf Stránský, ale i osobnosti kulturního významu, jako byl např. Alois Jirásek, Josef Svatopluk Machar, Jan Herben, Jaroslav Kvapil a Viktor Dyk.

⁴ Děkanem Právnické fakulty byl FRANTIŠEK WEYR zvolen celkem třikrát, a to v letech 1919–1920, 1927–1928 a 1935–1936.

Weyr odvedl v ústavním výboru parlamentu veliký kus práce. Zvláště je třeba připomenout, že se jako člen tohoto výboru významnou měrou účastnil spolu s prof. Hoetzlem na přípravě československé ústavy z roku 1920. Vypracoval mnoho referátů k osnovám nových zákonů, kdy prvním byl hned v prosinci 1918 referát k osnově zákona o zrušení šlechtictví, řádů a titulů, což byl zákon velmi revolučního obsahu. Následovaly referáty o osnovách např. zákona o zřízení Nejvyššího soudu v Brně, o Ústavním soudu, o Nejvyšším účetním a kontrolním úřadě apod. Brno vděčí Weyrovi též za to, že hned roku 1918 navrhl rezoluci, aby byla v Brně zřízena konzervatoř hudby, což se také později skutečně stalo.

Právníká fakulta byla sice ustavena, ale neměla dost profesorů pro všechny povinné předměty. Kromě problému s personálním obsazením nové fakulty, kdy do kompetence děkana spadala i starost ze jmenováním úřednického personálu pro fakultu, měl Weyr jako děkan mnoho starostí s opatřením vhodných místností pro novou fakultu. Nakonec došlo k zabránění části kněžského alumnátu na Smetanově ulici se zvláštním vchodem z této ulice, což bylo provizorní řešení smluvně zajištěné na několik let. Od roku 1924 proto probíhalo jednání o výstavbě definitivní budovy. Anonymní soutěž vypsanou na řešení celého komplexu Akademického náměstí na ulici Veveří, jehož součástí měla být i budova Právníké fakulty, vyhrál pražský architekt Alois Dryák, který byl také pověřen zpracováním definitivních plánů nejprve budované budovy Právníké fakulty. Slavnostní kladení základního kamene k budově Právníké fakulty se konalo dne 9. června 1928 za účasti prezidenta republiky T. G. Masaryka a vlastní výstavba pak započala v zimě 1928. Weyr v té době zastával po druhé funkci děkana Právníké fakulty. Část budovy pak byla předána fakultě do užívání již v závěru roku 1931 a v lednu 1932 se již v nových prostorách přednášelo a postupně se s dokončováním budovy do ní přestěhovaly i ústřední úřady univerzity. Další výstavba univerzitního areálu se však již bohužel nerealizovala.

První výukový semestr na nově ustavené Právníké fakultě zahájil Weyr přednáškou na téma *Základy filozofie právní*, která nebyla povinná a byla míněna jako úvod do právního studia pro posluchače prvního ročníku. Jejím doplňkem byl stejnojmenný seminář, který proslul tím, že z jeho absolventů vyšli, až na nepatrné výjimky, všichni pozdější docenti habilitovaní na brněnské Právníké fakultě. Byli to zejména docenti: Zdeněk Neubauer (ústavní právo), Adolf Procházka (civilní soudní řízení), Karel Gerlich (civilní soudní řízení), Vladimír Kubeš (občanské právo), Jaroslav Pošváv (správní věda a československé správní právo), Vladimír Vybral (národní hospodářství, finanční věda a finanční právo), Hynek Bulín (civilní soudní řízení), Václav Chytil (národní hospodářství, národohospodářská politika a statistika), Kazimír Čákr (československé právo finanční) a Josef Kepřt.

(trestní právo a trestní řízení). Velká většina těchto docentů byla v třicátých a čtyřicátých letech jmenována profesory Právníké fakulty.

Ve svých přednáškách a seminářích se Weyr mohl opřít o svůj spis *Základy filozofie právní* (1920), který představuje Weyrovu normativní právní teorii v prvním stupni jejího vývoje. V prvotním složení profesorského sboru neměla Weyrova normativní teorie přímých odpůrců. Jejimi přívrženci byli profesori Engliš, Sedláček a Dominik, který však brzy přešel do tábora jejich odpůrců. Postupně se však v profesorském sboru po roztržce Weyra s Dominikem polarizovaly v zásadě dvě strany. Jádrem jedné byli kromě prof. Dominika právní historici profesori Baxa a Vacek. Druhá strana měla mezi profesory většinu, ale byla to většina velmi labilní. Patřil k ní vedle Weyra a Engliše i Jaroslav Kallab, který byl profesorem trestního práva, trestního řízení a zároveň dějin právní filozofie. Kallab se sice nikdy výslovně k Weyrově normativní teorii nepřidal, ale také ji neodmítal. V některých důležitých otázkách filozofických však šel vlastní cestou. K normativní teorii se svým spisem *Vlastnictví a vlastnická práva* (1919) přihlásil i Jaromír Sedláček, profesor občanského práva, který později rozvedl své noetické stanovisko v učebnici *Občanské právo československé* (1931). I on šel však často vlastní cestou, která se uchylovala od původních koncepcí normativní teorie. Místo názvu normativní teorie zavedl název „normologie“, označující vědu zabývající se funkcemi práva, resp. stanovící myšlenkové vztahy mezi normami. Hledisko normologické se snažil doplňovat teleologickým (účelovým) hlediskem.

Weyrova učitelská a vědecká činnost usilovala o propagaci normativní teorie. Úspěšnost této snahy však nelze měřit jen počtem členů jeho semináře z právní filozofie a z ústavního práva, které tato teorie oslovila, ale je třeba k nim připočítat i řadu právníků, kteří se po absolvování právního studia přiklonili k jeho normativní teorii. Do této skupiny patřili zejména: pozdější profesor právních věd na české technice Jan Čaha, Jaroslav Krejčí (ústavní právo) a Bohumil Kučera (mezinárodní právo). Weyrova normativní teorie však měla i rozhodné odpůrce, z nichž někteří projevovali svůj nesouhlas mlčky, jiní prudkými útoky. Šlo většinou o profesory pražské Právníké fakulty. Do první skupiny patřil prof. Arnošt Wenig, do druhé profesori Jiří Hoetzel a Antonín Hobza.

Období první republiky, kdy Weyr působil jako profesor Právníké fakulty, patřilo k nejproduktivnějšímu údobí jeho tvůrčí vědecké práce. Zvláště významné postavení mezi Weyrovými pracemi mají jeho práce z oblasti právní filozofie vystihující obsah jeho normativní právní teorie. Prvním Weyrovým soustavným výkladem jeho normativní právní teorie byly jeho *Základy filozofie právní* (1920), které představují určitý mezník v české právně filozofické tvorbě, a to zejména v oblasti noetické a metodologické. Weyr dokončil tuto svou obsáhlou práci (244 stran) již v roce 1914–1915,

ale rozhodl se ji vydat až v roce 1920. Ačkoliv práce vznikala pod silným vlivem Kelsenovým a jeho ryzí nauky právní, šla v řadě otázek svou vlastní cestou. Weyr práci rozdělil na dvě části: V první části klade do kontrapozice kauzální (přírodovědeckou) a normativní (právní) metodu poznání, vymezuje základní rozdíl mezi světem „jaký je“ (podle zákona kauzálního) a světem „jaký má být“ (podle určitých norem), podrobně rozebírá pojem normy v nejširším smyslu, zabývá se subjektem normy (normotvůrcem) a subjektem povinnosti a oprávnění, pojednává o hodnotící činnosti intelektu při normativním poznávání a o stanovisku autonomním a heteronomním. Konstatuje, že věda o právu je vědou o normách, přičemž existují ještě jiné normativní vědy, z nichž právní vědě je nejbližší etika. Následuje výklad o vztahu právní vědy k etice, sociologii a historii. Weyr zde zdůrazňuje zásadní rozdíl mezi činností zákonodárnou (praktickou) a normativně poznávací (teoretickou), rozlišuje statiku a dynamiku práva. Ve druhé části práce pak Weyr pojednává o základních právních pojmech, jako jsou právo, právní řád, prameny práva, právní norma, právní povinnost, právní osobnost, stát a jeho funkce a další. V souvislosti s rozbořením pojmů precizuje své noetické a metodologické přístupy v polemice s jinými právními koncepty, včetně Kelsenovy konstrukce právní normy. Konstatuje, že důvod platnosti (závaznosti) právního řádu je pozнатkem metanormativním. Velkou pozornost přitom věnuje pojmu povinnost, který je ústředním pojmem normativního poznávání a je nezbytným základem a východiskem každého normativního uvažování. Podstatná je i část zabývající se právní systematikou, věnovaná zejména kritériím třídění práva a jejich relevanci, např. pokud jde o Weyrem zpochybňované dělení práva na právo veřejné a soukromé.

Weyr se bránil druhému vydání jeho *Základů filozofie právní*, neboť z retrospektivního pohledu shledával některé nedostatky této práce. Pracoval proto usilovně na nové práci, kterou lze považovat za myšlenkové pokračování a další rozpracování jeho *Základů*. Tato Weyrova nová práce, nazvaná *Teorie práva*, vyšla v roce 1936 a představuje, řečeno slovy Weyrovými, mezník v jeho dosavadní činnosti vědecké a shrnutí toho, čemu dosud učil. Práce je rozdělena do dvou částí a ty na 46 paragrafů. První část označil Weyr jako obecnou, protože pojednává o filozofickém základu a východiscích, z nichž jeho výklady vycházejí, a jimiž je kritický Kantův idealismus. Obdobou existence (skutečnosti) v přírodovědě je v oblasti normativní platnost. Příroda existuje a norma platí. Tyto vlastnosti poznávaného předmětu, tj. existence u přírody a platnost u normy, jsou přínosy či hypotézy poznávajícího subjektu. Weyr pojednává o protikladu vůle a intelektu, poznání a jednání. Vymezuje pojem normy, která je výrazem něčeho, co má být, a dále rozlišuje mezi platností normy a její účinností jako motivem jedná-

ní, mezi statickým a dynamickým (genetickým) hlediskem, mezi normou a hodnotou a mezi interpretací a aplikací norem. Ve druhé části práce, označené jako kritická, neboť se zabývá kritikou tradiční právní vědy, vymezuje Weyr nejprve pojem právní normy jako předmětu právního poznávání, poměr právní vědy k sociologii a historii a vzájemný vztah právní teorie (vědy) a praxe. Podrobně se pak Weyr věnuje otázce pozitivnosti práva, vztahu státu a práva, právnímu řádu a právu mezinárodnímu, právním pramenům, právním osobám, zásadám ovládačím právní řízení a kritériím tradičního dělení práva. V rozsáhlém dodatku nadepsaném vznik a dosavadní vývoj normativní teorie postihuje autor počátky a rozvoj obou větví normativní právní školy, vídeňské a brněnské, a rozdíly mezi nimi. O mimořádném myšlenkovém bohatství Weyrovy *Teorie práva* svědčí i slova prof. Jaroslava Kallaba, který o ní řekl: „Je málo spisů tak naplněných myšlenkami, jak filozofickými, tak i právníckými, někdy zcela novými, někde originálně formulovanými, vždy nabádajícími k dalšímu přemýšlení, jako tento spis, v němž Weyr shrnul myšlenky aspoň dvaceti let pilné a soustavě vědecké práce“.⁵

K dalším drobnějším pojednáním z oblasti právní filozofie v tomto období patří zejména Weyrovy *Čtyry kapitoly z právní noetiky* (1929), polemický spis *Právní věda a věda o právu*, obsahující polemiku s J. Kallabem a K. Englišem (1935) a *O metodě sociologické* (1927).

Weyrova vědecká a publikační činnost se rovněž výrazně soustředila i na jeho nominální právní disciplíny ústavního a správního práva. Již v roce 1919 vydal Weyr spis *Ústava republiky československé*, týkající se tzv. prozatímní ústavy a následovala komentovaná vydání některých dalších zákonů ve Weyrově Sbírce zákonů československých. Prvním a základním dílem o definitivní ústavě ČSR z roku 1920 je Weyrova práce *Soustava československého práva státního* (1921, 1924). Rok na to vychází Weyrův spis *Československé právo správní, část obecná* (Brno 1922) a německy psaný *Nárys československého správního práva* (zpracovaný společně s prof. Dominikem v roce 1922). Weyrovo *Československé ústavní právo* (1937), sloužící jako učebnice, lze pokládat za třetí vydání jeho práva státního. Weyrovy menší spisy *Problém správy v demokracii* (1924), *Úprava právního postavení politických stran* (1925) a *Veřejné mínění o demokracii* (1925) mají spíše ráz popularizační. Dalšími dvěma pozitivně právními spisy jsou *Správní řád* (1930) a *Ústavní listina Československé republiky* (společně s doc. Neubauerem v roce 1931). Weyr se věnoval i problematice mezinárodního práva a politiky a nezapomněl ani na práce z oblasti statistiky, již se věnoval na začátku své pracovní dráhy.

Nezanedbatelnou položku Weyrových vědeckých aktivit představuje jeho organizační činnost usilující o vytváření publikačních možností. Jako člen Práv-

⁵ KALLAB, J.: Několik poznámek k Weyrovu spisu *Teorie práva*. Časopis pro právní a státní vědu, 1937, roč. 20, s. 257.

nické jednoty moravské a později její místopředseda se ujal hned po politickém převratu v roce 1918 redaktorství Zpráv jednoty, z nichž vytvořil *Časopis pro právní a státní vědu*, jehož redaktorem byl až do jeho zániku v roce 1948 (s přestávkou v době války). Brzy po roce 1918 uvedl Weyr v život i Sbíрку spisů právnických a národohospodářských, v níž vyšla rychle za sebou řada prací z uvedených vědních oborů. Sbířka byla především určena pro představitele normativní školy, ale neuzavírala se ani jiným směrům. Vycházela v ní od roku 1922 i Vědecká ročenka Právnické fakulty Masarykovy univerzity, určená k tomu, aby přinášela vědecké příspěvky všech členů učitelského sboru.

Ediční činnost Weyrova nezůstala omezena jen na domácí fórum. Prof. Sedláček přivedl Weyra na myšlenku založit časopis, který by propagoval normativní teorii na mezinárodním vědeckém fóru. Weyr se v této souvislosti obrátil na prof. Kelsena s dotazem, zda by byl ochoten ke spolupráci. Po jeho kladné odpovědi jednal pak s brněnskou firmou R. M. Rohrer o převzetí zamýšleného časopisu do nákladu. Tak se v Brně zrodil francouzsky a německy psaný mezinárodní vědecký časopis *Revue Internationale de la Théorie du Droit – Internationale Zeitschrift für Theorie des Rechts*. Jeho hlavními vydavateli byli Weyr a Kelsen. Aby byl zdůrazněn mezinárodní charakter časopisu, přistoupili jako vydavatelé, alespoň formálně, tři francouzští profesori: Léon Duguit, profesor ústavního práva v Bordeaux, a profesori pařížské univerzity Louis lę Fur a Gaston Jéje. Revue se brzy stala oficiálním orgánem Mezinárodního institutu pro filozofii a sociologii práva, jehož předsedou byl zvolen le Fur a místopředsedy se stali Kelsen a Weyr. Redaktorem byl ustanoven Jaromír Sedláček a redakčním tajemníkem Kelsenův žák Aladár Métall, který později převzal celou redakci. Revue se brzy stala mezinárodně známou a publikovali v ní autoři z řady států. Za druhé světové války však Revue zanikla.

Dalším velkým redakčním počinem Františka Weyra byl pětisvazkový *Slovník veřejného práva československého*. Tuto myšlenku Weyr pojal nedlouho po převratu v roce 1918 a o základním plánu se dohodl s prezidentem nejvyššího správního soudu Emilem Háchou, prof. Hoetzelem za pražskou Právnickou fakultu a s prof. Laštovkou za bratislavskou fakultu. Abecedně uspořádaný Slovník veřejného práva vycházel pak od roku 1922 do roku 1938 a po druhé světové válce stihl ještě vyjít v roce 1948 poslední pátý díl. Jde o největší literární projev domácí právní vědy, který dosud slouží právní vědě a praxi. Weyr sám do něho přispěl zpracováním 25 hesel, z nichž některá mají charakter monografické práce.

Nelze opomenout ani řadu dalších Weyrových aktivit, jejichž rozsah se na život jednoho člověka zdá nezvládnutelný. Weyr jako velmi společenský člověk byl členem mnoha různých vědeckých společností. Poměrně brzy se stal dopisujícím členem nejstarší české

učené společnosti Královské české společnosti nauk. V roce 1926, kdy bylo Weyrovi již po druhé nabídnuto členství v České akademii věd a umění, nabídku přijal a byl zvolen jejím mimořádným členem, přičemž z celého učitelského sboru brněnské Právnické fakulty byl tehdy členem pouze prof. Kallab. V roce 1941 mu Česká akademie věd a umění udělila cenu za jeho práci *Teorie práva* (1936). Cena přišla sice pozdě, ale Weyra upřímně potěšila. Vstup do České akademie věd a umění měl pro Weyra i zvláštní význam rodinný. Jejimi řádnými členy byli totiž také jeho zesnulý otec a strýc Eduard. Weyr byl členem i dalších vědeckých společností. Byla to zejména Československá národní rada badatelská. Ze zahraničních učených společností a institucí je pak třeba uvést Mezinárodní institut statistický v Haagu, Mezinárodní institut pro veřejné právo v Paříži, byl místopředsedou mezinárodního institutu pro právní filozofii a sociologii v Paříži, členem Rumunského institutu pro správní právo, čestným členem Uherské statistické společnosti v Budapešti, zakládajícím členem Comité international d'histoire constitutionnelle a členem řady dalších vědeckých institucí, domácích i zahraničních. Zcela jiného rázu pak bylo Weyrovo působení v brněnské sekci spolku Panevropa a ve Středoevropském institutu pro hospodářské sblížení. Na naléhání z různých stran převzal Weyr předsednictví obou institucí, jejichž cílem bylo spojení evropských států, ale s vyloučením sovětského Ruska.

Významná byla i Weyrova činnost publicistická, kdy zejména pro Lidové noviny a Prager Presse napsal přes pět set úvodníků, komentářů a úvah. Po dobu deseti let (1919–1929) vykonával Weyr současně s pedagogickou činností i velmi náročnou funkci prezidenta Státního statistického úřadu v Praze, do které ho jmenoval prezident T. G. Masaryk. Po roce 1918 byl Weyr rovněž zvolen do správních rad řady akciových společností a v některých se i dvacet let významně podílel na jejich aktivitách hospodářských a představoval v nich český živel.

Významnou úlohu hrála ve Weyrově životě hudba. Již ve velmi mladém věku se naučil hrát na housle a jako student práv hudbu aktivně provozoval. Brzy po svém příchodu do Brna začal Weyr pěstovat komorní hudbu v domácím smyčcovém kvartetu. Jeho jádro tvořili amatéři a kvartet působil od roku 1912 až do roku 1939 a za tu dobu hudbou vyplnil přes šest set společenských večerů. Weyr byl ale i významný organizátor hudebního a divadelního života v Brně. Vedle jeho činnosti v Besedě brněnské měli jeho přátelé za to, že by byl vhodnou osobou pro předsedu Družstva Národního divadla. Weyr tuto nabízenou kandidaturu po krátkém rozmyšlení přijal, neboť pro umění a hudbu měl od mládí silně vyvinutý smysl a zájem. Tím se začalo dlouhé období jeho téměř dvanáctiletého působení v brněnském uměleckém a divadelním životě. Nelze pominout ani Weyrův vztah ke zvířatům, kte-

rý ho přivedl do spolku pro ochranu zvířat. Když pak byl později v Brně vytvořen Svaz spolků pro ochranu zvířat, byl Weyr zvolen jeho předsedou.

IV.

Nacistická okupace zásadním způsobem zasáhla do Weyrova života. Do tohoto období krátce po příchodu Němců připadlo šedesáté výročí Weyrových narozenin (25. 4. 1939). Oslavy byly velmi slavnostní, s oslavnými články v tisku a odborných právních časopisech, s vědeckou konferencí a řadou oficiálních setkání vysoce postavených osobností a přátel. Ale již v měsíci září 1939 Weyr jen náhodou unikl zatýkání českých intelektuálů v Brně a byl nucen se okamžitě uchýlit do Prahy, kde se cítil pod ochranou vlivných přátel (Emila Háchy a Jaroslava Krejčího) přece jenom bezpečněji. V té době byl také penzionován. Za války prožil řadu dramatických událostí, včetně zatčení a věznění a zotavování se z infarktu. K vědecké práci se v této době příliš nedostal, neboť mu k ní především chyběla jeho soukromá knihovna, která zůstala v Brně. Za celou šestiletou dobu pražského „exilu“ Weyr napsal a uveřejnil pouze pojednání týkající se praxe Nejvyššího správního soudu o otázce přípustnosti ukládání úřadu na hřbitovech nad hroby. Další dvě pojednání pak byla uveřejněna až po roce 1945. Po šťastném konci války se Weyrovi rozhodli k návratu do Brna v říjnu 1945.

Návrat nebyl pro Weyra snadný a i v Brně se hned ohlásily trvající zdravotní potíže: záchvaty dušnosti a sužující agorafobie. Při první projížďce Brnem se Weyr zastavil na Právnické fakultě, která velmi utrpěla pobytem gestapa, jemuž její budova sloužila za hlavní sídlo. Došlo také hned k domlouvání Weyrova budoucího působení na fakultě. Srdeční choroba ale znemožňovala Weyrovi dostat celému služebnímu úvazku a k jeho žádosti mu byl ministerstvem školství povolen zkrácený úvazek počtu týdních přednáškových hodin. Vedle toho Weyr ještě konal pravidelný dvouhodinový seminář ve svém bytě, v zimním i letním semestru. Začal také hned opět redigovat Právnickou jednotou moravskou vydávaný Časopis pro právní a státní vědu a vrátil se i k vědecké práci. V roce 1946 vydal stručné shrnutí své normativní teorie pod názvem *Úvod do studia právního (normativní teorie)* a napsal řadu odborných článků.

Významnou událostí v této nepříliš radostné době byla Weyrova a Englišova společná slavnostní promoce na čestné doktory Masarykovy univerzity,⁶ která se konala 21. dubna 1947. Byla to zcela mimořádná pocta, které se od počátku Masarykovy univerzity zatím nikomu nedostalo a Weyr jí byl velice potěšen. Při promoci přednesl delší projev Karel Engliš, Weyr pak

přednesl jen malé poděkování. V textu jeho doktorského diplomu se v jazyce latinském mimo jiné pravilo: „František Weyr položil základy k noetice vědy právní a zasloužil se neobyčejně o systematické řešení jak obecných problémů právní vědy, tak zvláště otázek práva veřejného. Dále svou vědeckou prací a příkladným učitelským působením na zdejší fakultě seskupil kolem sebe rozsáhlou vědeckou školu právní a konečně svou veřejnou působností v naší vlasti neobyčejně prospěl zdárnému budování právního řádu a veřejnému blahu republiky.“

Tato významná pocta byla Weyrovi udělena takřka v poslední okamžik před dramatickými událostmi roku 1948, kdy většina profesorů včetně Weyra musela fakultu opustit, a kdy nakonec byla brněnská Právnická fakulta v červnu 1950 zrušena. Objevily se dokonce úvahy, aby nedávno před tím Weyrovi a Englišovi udělená pocta byla oficiálně zrušena, což se naštěstí nestalo. Na zákrok prof. Vybrala, zastupujícího děkana, poskytlo ministerstvo Weyrovi od února 1948 dovolenou „ke studijním účelům“, a to až do doby jeho řádného odchodu do důchodu v roce 1949. Byl na tom tedy po určitou dobu finančně lépe než ostatní vyhození kolegové. Tento vcelku velkorýšý postup ministerstva školství byl výsledkem přání prezidenta Beneše, aby profesorům uvedeným na seznamu sestaveném jeho kanceláří poúnorová vláda zajistila osobní a jinou integritu. Weyr v době studijní dovolené nezapomněl a napsal v tomto období obsáhlou několikasetstránkovou a vědecky vyzrálou práci *Filosofie, politika, právo* a některé další drobnější práce. Žádná z nich však již z pochopitelných důvodů v poúnorové době vyjít tiskem nemohla.

Dosažením sedmdesátí let byl Weyr dán do penze. Oslavy jeho sedmdesátin probíhaly však již bez jakékoliv publicity v rodinném kruhu a za přítomnosti jen několika přátel a bývalých fakultních kolegů. S ohledem na nízký důchod a ztrátu jakýchkoliv honorářů z literární činnosti byla Weyrova finanční situace velmi neutěšená, přičemž jeho zdravotní stav vyžadoval navíc stále výdaje za léky, které se daly opatrovat stále obtížněji a nákladněji. Weyr kupodivu dokázal překonávat tyto obtíže, na něž nebyl předtím zvyklý, a soustředil se na duševní práci. Poslední den svého života, 29. červen 1951, strávil František Weyr jako obvykle vědeckou prací a odpoledne besedou s přáteli. Srdeční slabost ho však přinutila si proti jeho zvyku před večerí odpočinout spánkem, ve kterém milosrdná smrt ukončila životní pouť tohoto velkého českého právníka a právního myslitele, aby ho tak ušetřila dalších strastí a útrap, jež by na něho nutně později čekaly. Jeho život tak byl až do konce naplněn usilovnou tvůrčí duševní prací, v níž zůstal věren svým ideálům a zásadám, které tak cílevědomě promítal do svého díla a jimiž

⁶ Průběh promočního aktu podrobně vylíčila publikace obsahující i deset fotografií a otisky obou doktorských diplomů prof. FRANTIŠKA KOPA (KAREL ENGLIŠ a FRANTIŠEK WEYR čestnými doktory MU v Brně. Praha: Universum, 1947).

se řídil. „Při pohledu na celkové životní dílo Weyrovo, zračí se nám v něm nepochybná genialita a tvůrčí duch jeho osobnosti“, jak to výstižně vyjádřil Weyrův mladší kolega doc. Karel Gerlich.⁷

Přes snahy komunistického režimu po únoru 1948 se nepodařilo Weyrovu osobnost a jeho dílo zcela vytlačit z povědomí právnické veřejnosti. Po pádu reálného socialismu v roce 1989 se brněnská Právnická fakulta znovu vrátila k významnému odkazu tohoto vynikajícího právního filozofa a teoretika, státovědce, právníka, statistika, ale i mnohorozměrného vzdělance, neúnavného organizátora vědeckého a kulturního života, váženého pedagoga a člověka příkladného mravního étosu. V říjnu roku 1991 uspořádala Právnická fakulta při příležitosti 40. výročí Weyrova úmrtí dvoudenní mezinárodní konferenci „K odkazu prof. Františka Weyra“. V roce 2001 na ni naváže při příležitosti výročí padesáti let od úmrtí prof. Františka Weyra a sto dvacetilet od narození prof. Hanse Kelsena připravovaná mezinárodní konference pořádaná katedrou právní teorie Právnické fakulty MU ve dnech 27.–28. září 2001 pod názvem „Místo normativní teorie v soudobém právním myšlení: K odkazu Františka Weyra a Hanse Kelsena“.⁸

Výjimečné a pozoruhodné osobnosti české právní vědy Františku Weyrovi je věnována rovněž obsáhlá monografie Miloše Večeří *František Weyr* vycházející při příležitosti 50. výročí Weyrova úmrtí v nadaci Universitas Masarikiana v Brně. Monografie seznamuje nejen s Weyrovým životem a dílem, ale přináší rovněž úryvky z jeho základních prací, včetně těch, které Weyr napsal až po roce 1948 a které nebyly zatím nikde publikovány. Představuje také Weyrovu osobnost v pohledu jeho přátel, žáků i současníků.

SUMMARY

The article introduces František Weyr (1879–1951) as an outstanding personality of Czech jurisprudence, legal philosophy, legal theory, political science and statistics. It describes his life, activities and work, focusing on the period of his engagement with the Faculty of Law, Masaryk University in Brno. It also informs about the conference on the occasion of the fiftieth anniversary of his death and about the publication of the monograph dedicated to his person.

⁷ GERLICH, K.: K šedesátinám Františka Weyra. Časopis pro právní a státní vědu, 1939, roč. 22, s. 101.

⁸ Bližší informace lze získat na telefonu č. 05/41559212, e-mail: karink@law.muni.cz.